

LA FORMACIÓ DE LA INDÚSTRIA A L'HOSPITALET
Els antecedents i la primera embranzida
(1789-1890)

Joan Casas i Fuster

Imatge presa a finals dels anys 50. Es veu el pont dit de Matacavalls, sobre les vies de RENFE.

El panorama del fons correspon a la zona industrial de Sant Josep, i destaca l'edifici i les xemeneïes de Can Cosme Toda.

Consell de Publicacions:

JAUME BOTEY I VALLÉS

JOAN CASAS I FUSTER

JORDI FONT I CARDONA

MERCEDES GONZALEZ FANJUL

CASIMIR MARTÍ I MARTÍ

LLUÍS RECOLONS I ARQUER

FRANCESC RODON

JESUS A. VILA

Edita:

CENTRE D'ESTUDIS DE L'HOSPITALET

C/. Mayor, 57. L'Hospitalet de Llobregat. Maig 1985

Portada:

SANTI MIGUEL

Montatge:

SANTI MIGUEL

Fotocomposició i impressió:

CANUT SERRAHIMA, S.A.

Prat de la Manta, 48. Tel. 331 84 46. L'Hospitalet de Llobregat

Dipòsit Legal: B-17.891/1985

SUMARI

Pàgina

NOTA PRÈVIA	7
INTRODUCCIÓ	9
CAPÍTOL PRIMER:	
LES ACTIVITATS TRANSFORMADORES ANTERIORS A 1854	11
El sector tèxtil: els prats d'indianes	13
Teixidors i puntaires	14
El Prat dels Maons	16
Els esdeveniments de 1853 i la fundació de «La Aprestadora Española, S.A.»	17
Les bòbiles encara no existeixen	19
Les activitats transformadores, vinculades amb l'agricultura	19
Els molins fariners	20
Els fideuers	22
Les fassines	22
El sector químic	23
Consideracions finals	25
CAPÍTOL SEGON	
UN EMBLEMA DELS TEMPS NOUS: L'ARRIBADA DEL FERROCARRIL ...	27
La línia de Martorell, la seva construcció	29
Pau Sans: nostàlgia del passat: lloança del progrés	30
Els ferrocarrils i l'Hospitalet: 1854-1912	33
CAPÍTOL TERCER	
ELS GRANS TRETS DEL PROCÉS INDUSTRIALITZADOR:	
DELS ORÍGENS A 1930	35
Les contribucions: un indicador útil	37
Una primera interpretació del procés	38
CAPÍTOL QUART	
LA PRIMERA ETAPA INDUSTRIALITZADORA (1854-1890)	41
El sector tèxtil	43
El sector de la construcció	50
El sector de les indústries químiques, paper, pell i d'altres	56
El sector de l'alimentació	59
Consideracions generals sobre el període: cicles curts i distribució geogràfica	62

ÍNDIX DE TAULES

<i>Número</i>		<i>Pàgina</i>
1	El procés de mecanització de la indústria tèxtil catalana (1835-1861)	14
2	Teixidors manuals a l'Hospitalet (1845-1854)	15
3	Puntaires a l'Hospitalet l'any 1853	16
4	Els molins fariners de l'Hospitalet l'any 1845	21
5	Els molins de l'Hospitalet a la Matricula Industrial (1845-1853)	22
6	Instal·lacions ferroviàries en el terme de l'Hospitalet: 1854—1912	34
7	TAULA I. Evolució dels ingressos municipals en concepte de contribució especial i industrial (1860-1930)	38
8	TAULA II. Evolució en tants per cent de les xifres de la Taula I	38
9	El sistema de «putting-out» a l'Hospitalet l'any 1861	47
10	Taula evolutiva d'implantació industrial: el sector tèxtil (1854-1890)	48
11	Taula evolutiva d'implantació industrial: la construcció (1854-1890)	54
12	Taula evolutiva d'implantació industrial (1854-1890) a) Sector químic, paper, pell i d'altres; b) Sector alimentació	60

NOTA PRÈVIA

El treball que segueix forma part d'una recerca més extensa sobre la història local en el període 1798-1923, que estic realitzant des de l'estiu de 1984 per encàrrec de l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de l'Hospitalet. Vull deixar constància del meu agraïment a aquest recolzament institucional que el fa possible, i fer-lo extensiu a totes les persones que m'estan ajudant en la recerca.

Joan Casas i Fuster
abril 1985

INTRODUCCIÓ

En primer lloc vull demanar excuses. Als companys del Centre d'Estudis de l'Hospitalet els ha semblat que la celebració de FIRACIUTAT i la presència pública que tindria el Centre en aquest certament eren una avinentesa que no es podia deixar passar i que donava al meu treball en curs unes singulars possibilitats de difusió ciutadana. És evident que he d'estar d'acord amb aquesta opinió, i més quan no considero l'estudi de la història una matèria erudita ni acadèmica sinó una col·laboració a la memòria col·lectiva. És per això que he accelerat la redacció d'aquests primers materials sobre els orígens de la història industrial de la nostra població. La urgència, tanmateix, no m'ha permès que el període de temps estudiat arribés, com hauria estat el meu desig, fins a 1923, ni tampoc que aquest text anés recolzat per l'oportú aparat de notes i referències documentals i bibliogràfiques que el completen i l'acaben de convertir, o així ho espero, en una eina útil. Aquí van, doncs, amb la reiteració de les meves excuses, aquestes notes encara mig despullades. Confio que l'interès del tema em sabrà fer perdonar, i que la pròxima publicació d'aquests materials, juntament amb d'altres, per l'Ajuntament podrà suplir les mancances d'aquest primer contacte amb el públic dels meus conciutadans.

* * *

Jaume Vicens i Vives, en un treball que ha esdevingut un clàssic, considerava que a mitjan segle XIX s'encetà una etapa econòmicament expansiva que preparava la plataforma sobre la qual hauria de reposar, si més no fins a 1914, la industrialització d'Espanya. Aquesta etapa expansiva va ser afavorida pel caire positiu de l'economia internacional en aquell moment i potenciada pel període de pau que conegué el país entre la segona guerra carlina i la tercera. Vicens remarcava que aquesta conjuntura va incidir no tan sols estimulants l'activitat agrícola i comercial —cosa que afavorí el desenvolupament del mercat de consum i, per tant, el progrés de les indústries que ja existien, com era el cas de les tèxtils— sinó també la industrial, mitjançant la inversió de capitals estrangers que s'encaminaren, sobretot, a la construcció de ferrocarrils i a les explotacions mineres.

Si reduïm el camp d'observació a la petita amplada del nostre municipi podrem constatar que la dècada dels anys cinquanta del segle XIX assenyalava el punt d'infl-

xió en el procés de transformació del poble des d'una economia rural d'excedents escassos a una pròspera economia mixta basada tant en el regatge massiu de les teories deltàiques de la Marina com en la indústria. Si bé els orígens del regatge són més reculats —puix que el Canal de la Infanta es va construir l'any 1819— també és veritat que fins a mitjan segle no podem considerar complet el sanejament de la Marina, que guanyà definitivament per al conreu regat les terres més pròximes al mar i més exposades, per tant, a les inundacions. I encara caldria afegir que la veritable revolució agrícola no va venir fins molt més endavant, fins als anys immediatament posteriors a la primera guerra mundial, quan una Europa devastada es convertia en un mercat obert per als productes hortícoles i propiciava així la transformació dels conreus.

Però tornem a la dècada de 1850. Podrem observar com durant aquests anys, que giren sobre el fulcre de l'anomenat «bienni liberal» que sorgí del cop d'estat d'O'Donell a Vicálvaro, és quan s'instal·len a l'Hospitalet les primeres indústries mecanitzades que fan servir com a força motriu el vapor o l'energia hidràulica dels salts d'aigua del Canal de la Infanta. Encara podríem filar més prim i fixar la data d'aquesta arrencada l'any 1854, puix que és aquest any quan es produeix la coincidència de dos factors gairebé emblemàtics de la revolució industrial: l'arribada del ferrocarril i la instal·lació de «La Aprestadora Española, S.A.», la primera indústria del terme moguda pel vapor.

El procés posterior, tot i que acusa com és natural les crisis cícliques i manté per tant un ritme irregular, és d'una industrialització progressiva que en realitat no farà fallida fins que entri en conflicte amb altres usos del sòl, o, per dir-ho més clar, amb l'especulació salvatge i la construcció massiva d'habitatges dels anys seixanta del nostre segle. La indústria hospitalenca, si més no fins al dia d'avui, no sortirà d'aquesta crisi, que s'enllaçarà amb la davallada econòmica dels anys setanta i portarà a la situació actual, a mig camí de l'economia submergida i del marasme total.

En les notes que segueixen provarem de reconstruir la configuració d'aquest procés industrialitzador al llarg del temps, així com els seus antecedents immediats durant el segle XIX. Aquest primer lliurament s'aturarà, per ara, al final de la primera etapa del procés, l'any 1890, però ja està molt avançada la recopilació de materials que em permetran prosseguir-la fins a 1923.